

MIT TANULTAM CSÁNYI YVONNE-TÓL?

MIKESY GYÖRGY

mikesy.gyorgy.ig@gmail.com

DOI: [10.52092/gvosze.2023.1.10](https://doi.org/10.52092/gvosze.2023.1.10)

Úgy alakult, hogy egyfajta számvetésre kell készülnöm, amikor utolsó útjára kísérjük. Azon a napon, amikor tanítványként elbúcsúzunk „Yvon nénitől”, többedmagunkkal az ő gyógypedagógusi életének első általános iskolai osztályából. Tőle, aki átvezetett minket az akkor felépült zuglói nagyothalló gyermekek iskolájába (mai dr. Török Béla Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola, EGYMI és Kollégium). De nemcsak mint tanítvány búcsúzom, hiszen nála lehettem főiskolai hallgató, óraadó és kolléga.

Így szembesültem azzal, hogy a párhuzam(os)ok a végtelenben mégis találkoznak, azaz nekem megadott, hogy több életrészekomban több oldalról is megismerhettem Csányi Yvonne-t mint embert, mintegy 61 éven át. Az emberről fogok írni, akitől tanulhattam és azóta is folyamatosan tanulhatunk, és akinek emberi oldalát közelről csak kevesen ismerhetik.

Mit tanultam tőle, kezdő gyógypedagógiai tanártól?

Bár 61 éve történt, de mintha tegnap lett volna, élénken él bennem az emlék, ahogyan fogadott engem, amikor még csak öt éves múltam. Rádöbrent, hogy a több százás szókinccsel rendelkező nagyothalló gyermekek között a maximum 8-9 szóval bíró, siketiséggel megáldott gyermekként eléggé kilógtam a sorból. Dr. Götze Árpád fülorvos jóvoltából kerülhettem hozzá, mert a nonverbális vizsgálatok során elért eredményeim erre predesztináltak engem. Már akkor megtörténhetett egyfajta (belső) integráció, amelyre nyitott volt, amikor a szakirodalom szerint ez még ismeretlen volt. Akkor először találkoztam Yvonne pozitív hozzáállásával, elszántságával, lelkesedésével, maximalizmusával, állhatatosságával, nyitottságával, minden szakmai változás iránti rugalmasságával, és a szakma iránti szeretetével és elkötelezettségével. Ezek együttese nála óhatatlanul meghozta a folyamatos alkotást mint lehetőséget, sikert, eredményt és innovációt. Aztán mintegy 60 év után utolsó személyes találkozásunk alkalmával is ugyanazokat láthattam, ezúttal hallgatók előtt. Gyakorlatilag ez a szellemi nyitottság volt az, ami életben tartotta, és úgy távozott el, hogy azzal az utolsó pillanatban is köztünk tudott maradni. Így nekünk ez már az emberi és tudományos öröksége.

Tanulság: a gyógypedagógiát, mint tudományt kezdettől fogva alázattal kell szolgálni és hivatásnak tekinteni, avégett, hogy minden fogyatékos (nála adott esetben hallássérült) gyermekből, tanulóból, majd felnőttből maximumot kell és lehet kihozni, ki-ki képessége, készsége és családi környezete szerint megvalósuljon a társadalmi integráció különféle szinteken. Ebben a kérdésben ő, mint ember és mint szakember nem ismert pardont. Ne keverjük össze ezt a kérlelhetetlenséggel, mert tisztában volt az emberi korlátokkal is.

Mit tanultam tőle, a gyakorlott gyógypedagógiai tanártól?

Mi a titka a jó szakmai munkának? Annyiféle szakemberek vagyunk, de valahogyan közös nevezőre kell jutnunk, hogy a szakmai eredmény következetesen sikerüljön. Yvonne következetes munkája volt az, amivel kiemelkedett és amivel hozzáfogott a módszerek folyamatos megújításához. Ezt elérni csakis alapos mindennapi felkészültséggel, a tanítás és tanulás, illetve egyéni és közösségi fejlesztés közötti összhanggal lehetett, és soha nem vetette el a sulykot egyik javára vagy kárára sem. Már kezdettől fogva tudatosan próbálkozott a hallássérült tanulók társas kommunikációjával, az azt segítő segédeszközök fejlesztésével, hogy az egyéni fejlesztéseken keresztül a következő szintre emelhesse a kommunikációt, majd a társas kommunikáció is visszahasson az egyéni fejlesztésre, kinek-kinek állapota szerint. Nála ez indirekt felismerés volt, miszerint fogyatékoság önmagában is állapotyszerű „szegregátum”, amit mindenképpen meg kell törni, és társadalmi kirekesztést meg kell előzni, illetve ki kell küszöbölni.

Ezt elérni csak úgy lehet, hogy az egyéni és társas kommunikáció akadálymentesítésén át megmutatja a tudás megszerzésének útját annak érdekében, hogy a közösségi összetartásban mindenki megtalálja az egyéni és közösségi identitását. Az sem volt véletlen, hogy az ő általános iskolai osztálya kezdettől fogva egyszer sem mulasztotta el az ötéves és jubileumi osztálytalálkozókat. Ez valami nagy dologról árulkodik.

Tanulság: mindenkor következetesen kell törekedni a közösségen belüli kommunikációt a társadalmi kommunikáció magasabb szintjére emelni, önmagunkhoz képest, a hallássérülés állapotához igazítva. Ennek érdekében minden feltételt koncentráltan kell biztosítani.

Mit tanultam tőle, a főiskolai tanártól?

Yvonne nem ismert pardont, ha és amikor tudományt kellett művelni. Ez rám, mint egyik volt kedvenc tanítványára is vonatkozott. Emlékezetes volt számomra, hogy életemben először buktam meg az egyik vizsgán, amit meg is köszöntem, hogy nem kivételeztem velem, ez inspirált és tart azóta is, a mai napig. Hiszen a gyógypedagógia elsősorban nem önmagáért a tudományért van, hanem a tudomány művelésén át a fogyatékosággal élő gyermekekért, tanulókért, akik a családban és a társadalomban élnek és növekednek. Valósággal kiteljesedett a munkája szakmai tudományos tevékenysége révén, amivel minden szakmai és társadalmi korlátot áttörhetett, új meg új szakmai felismerésekkel és eredményekkel gazdagítva a szakterületet. Szigorúságával valósággal féltette a gyógypedagógiát, nem engedte „felvizezni”, és ezt elvárta a hallgatóitól is. Ezért volt neki nehéz, amikor jelentkeztem a főiskolára, de aztán megnyugodott, hogy főiskolai hallgatóként sem kértem kivételezést, ahogyan egész életemben sem. Korábban egy másik sorstárs főiskolai hallgató kérte a kivételezést, ettől félt ő. Tudás alól nincs felmentés, ehhez a hozzáállásomhoz ő korábbi tanári tevékenységével is hozzájárult, egyéni törekvésemen felül.

Sorstársi, társadalmi és tudományos kérdés a participativitás kérdése. Yvonne mindenkit megelőzve, óraadónak kért fel engem, hogy mondjam el, személyes tapasztalataim alapján miként kellene művelni magát a tudományt. Ez 1981-ben történt és azóta tart. Vagyis évtizedekkel megelőzte a mára már közsismertté vált participatív módszereket. Jó szervezőkészségével és munkájával számos szakmai tevékenységét közkinccsé tette.

Tanulság: nem középiskolás fokon kell művelni a gyógypedagógiát, és általában magát a tudományt. Ennek érdekében megkövetelte tőlünk a maximálisan pozitív hozzáállást. Nála a minden szinten történő integráció volt a hajtóerő, amivel a társadalom minden rétegét megérintette, és senkit nem hagyott figyelmen kívül. Felsőoktatási tevékenységétől kezdve a gyógypedagógia gyakorlásán át a jogszabályalkotásig mindenkit meg tudott mozgatni.

Mit tanultam tőle, mint hallássérült igazgató?

Yvonne-t egyszerűen meglepte az életem ilyen fordulata. Időbe került, hogy feldolgozza azt a tényt, hogy az ő következetes társadalmi (benne szakmai) integrációs tevékenységének eredményeként az egyik első tanítványából az első hazai gyógypedagógiai intézmény, a nagymúltú váci Cházár András Iskola igazgatója lett.

Akit ő ötéves korában befogadott, annak szakmai eredményei között egy olyan EGYMI létrehozása szerepelt, amely két-három szomszéd megyét lefedve, négy gyógypedagógiai intézmény összevonásával biztosította a különféle fogyatékosági típusokkal élő sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátását, mintegy ezer tanulónak és 330 dolgozónak helyt adva.

Akkor tudatosodott benne, hogy kiváló szakmai tevékenységének, eredményeinek köszönhetően az érintett hallássérült személyek többre is képesek lehetnek, mint amiről álmodni mernének. Ez sokban függ az önálló életviteltől, a kommunikációs készségek fejlesztésétől és gyakorlásától, hogy ki-ki érdeklődésének és személyiségének megfelelően milyen karrierutat járhat be.

Tanulság: Yvonne nemcsak pozitív szakmai, hanem emberi hozzáállásával is „láthatatlanul” segített a hallássérült embereknek, úgy, hogy inspirálóan hasson rájuk.

Mit tanultam tőle, mint édesapa, akinek három gyermeke közül ketten súlyosan hallássérültek?

Amikor kiderült a gyermekeim fogyatékosága, természetes volt az, hogy első utunk hozzá vezetett. Akkor még kezdetleges lábakon állt a korai nevelés és fejlesztés módszertani bevezetése, de ő már teljes egészében birtokában volt az ilyen jellegű tudományos eredményeknek. Első pillanattól kezdve határozottan vezetett bennünket, főleg gyógypedagógiai végzettséggel rendelkező feleségemet. Nála sem ismert pardont. Így következetességével, majd főiskolai kollégájával együtt lehetett látványos eredményt elérni. Ő örült, hogy egyik hallássérült gyermekünkől praktizáló állatorvos lett, másik a jogi diploma megszerzése előtt áll.

Tanulság: Yvonne kiválóan tudott együttműködni a szülőkkel, nemcsak szakemberekkel, függetlenül attól, kik honnan és milyen állapottal érkezett. Maximálisan felhasználta és gyakorolta a megszerzett tudást, és az érintettek szűkebb és tágabb környezetét pozitív irányba változtatta meg.

Mit tanultam tőle, mint beszélő hallássérült személy, aki öt évesen még csak 8-9 szavas szókincs birtokában volt és siket?

Bármilyen furcsának tűnik a kérdésfeltevés, de mára előtérbe került mind a közbeszédben, mind a kormányzati, mind a jogszabályi törekvésekben az esélyegyenlőségi politika. Ebből a szempontból hangsúlyos szerepet kap a kommunikációhoz és információhoz való hozzáférés. Ezt a társadalmi és szakpolitikai elvárást Yvonne már mint kezdő gyógypedagógiai tanár felismerte és következetesen alkalmazta, anélkül, hogy megfogalmazták volna. Következetes munkájával olyan beszélő lettem, aki érthető beszéde és jó beszédmegértése birtokában a legmagasabb társadalmi integrációs szintet elérhette (megjegyzem: 2005-ig nem is volt jelnyelvi tolmácsszolgáltatás, aminek létrehozásában volt szerencsém közreműködni, mint a SINOSZ országos elnökségi tagja.)

Tanulság: a gyógypedagógiát, mint tudományágat nem elég megtanulni, érteni és alkalmazni, hanem művelni is kell. Így az életemben is meghatározóvá vált a tudomány művelése, interdiszciplináris területen.

Mit tanultam tőle, mint jelnyelvhasználó hallássérült személy?

Jelnyelvhasználóként jelen voltam és vagyok adott sorstársi közösségben, siket és súlyosan nagyothalló személyek között. Ott örökzöld téma: Yvonne kontra jelnyelv. Őt ismerve nála sosem volt kontra. Hiszen kezdettől fogva tisztában volt a jelnyelv helyzetével, de nála markánsan jelen volt az a szakmai célkitűzés, ami egyben társadalmi elvárás is, hogy a hallássérült emberek, különösen a súlyosan hallássérült személyek tudjanak önállóan kommunikálni és önálló életvitelt folytatni. Azaz a kommunikációhoz való hozzáférés érdekében ki-ki kommunikációs képességeinek megfelelően tudjon önállóan élni. Soha nem próbálkozott azzal, hogy a sorstársi közösségben megmássa a jelnyelvi kommunikációt. De elérte, hogy a jelnyelv használata mellett a hangos beszédet is alkalmazzák, amely nagyban elősegítette a jelnyelv használatának minőségét. Elérte, hogy a jelnyelvhasználó siket személyek is fejlesszék a hangzó magyar beszéd szókincsét.

Tanulság: tudni kell, hogy adott esetben mi a legfontosabb célkitűzés. Nála a társadalmi integráció és az önálló életvitel egyre magasabb szintű elérése volt a cél, illetve, hogy kommunikáló közösségi és adófizető állampolgárok legyenek a hallássérült személyek, koruknak, egyéni és közösségi állapotuknak megfelelően, még a legsúlyosabban hallássérült emberek is. Ez a törekvés messze nem hozza magával a jelnyelv tiltását, amit tévesen neki tulajdonítanak, csupán hangsúlyeltolódásról van szó a szakmai és társadalmi elvárások közepe.

Mit tanultam tőle, mint integráltan tanuló hallássérült ember?

Küzdést, küzdést és küzdést! (Ez hasonló ahhoz, hogy mi kell a háborúhoz.) Egészen az inkluzív társadalom felépítéséig, ahol az első lépcső az inkluzív pedagógia, amely a gyógypedagógia célkitűzéseinek meghatározó összefoglalója. Nála a szellemi, társadalmi, szakmai és tudományos küzdelem olyan küzdelem, amely teljes egészében az ő emberi lényéhez tartozott. Ez önmagában csak

akkor lehet eredményes, ha nemcsak szellemileg vagyunk nyitottak és az összes tudást főleg interdiszciplináris szinten koncentrálnak, hanem tisztában vagyunk azzal, hogy van, amit meg lehet változtatni és van, amit nem, vagyis korlátokkal kell tudni élni. Erre nála kiváló példa volt a korai nevelés és fejlesztés, mint az inkluzivitás kezdetének erőteljes szakmai és emberi támogatása. Nem csoda, hogy így tudott eljutni az emeritusig, a legmagasabb egyetemi tevékenységig, a „kifulladásig”, egy francia film címére asszociálva.

Tanulság: „tessék küzdeni”, ő maga mondta nem egyszer, hogy nem tud mindenütt ott lenni, ahol segítségre van szükség, meg kell tanulni segítséget kérni. Ezt tette az első általános iskolai osztálya, amikor már nem ő volt az osztályfőnökünk, vagyis megtanultunk küzdeni és segítséget kérni. Ezért kitartóan dolgozott az egész életében.

Végül, de nem utolsósorban, a búcsúzás idején megismétlem azt, amit akkor mondtunk, amikor legutóbb felköszöntöttük őt. Yvonne minden körülmények között az „egész embert” látta bennünk, a hallássérült emberekben, a velük élőkből, kollégákban és azokban is, akik együttműködtek vele.

Őt, Csányi Yvonne-t a búcsúzás idején elengedni valahogyan könnyű! Egy „egész ember” úgy ment el, hogy maximalista volt magával szemben és velünk is. Így nyomot hagyott bennünk, munkáiban és eredményeiben.

Utolsó tanulság: nekünk is „egész embernek” kell lennünk utolsó pillanatig, halálunkig, ezt kell kialakítani, legfőképpen a hallássérült emberekben.